

Sergej FLERE
Filozofska fakulteta,
Univerza v Mariboru

Emile Durkheim
**Moralna vzgoja: kurz iz sociologije
na Sorboni leta 1902/03**
Založba Krtina,
zbirka Temeljna dela,
Ljubljana 2014, 237 strani,
25.00 EUR
(ISBN 978-961-260-081-5)

Dela socioloških klasikov, pa tudi kasnejših sociologov, so bila še do pred kratkim bolj malo prevedena v slovenščino. To velja tudi za dela Emila Durkheima. Vendar ni vseeno, katero sociološko delo se prevede, tudi kadar so mnoga že prevedena.

V nedavno prevedeni Durkheimovi knjigi je mogoče zaslediti nekatere bistvene značilnosti njegove analize človeške družbe – kar lahko prepozna samo tisti, ki Durkheima že dobro pozna. Naslov knjige je povezan s tem, da je bil Durkheim, ki je opravil doktorat iz obče sociologije (*O delitvi družbenega dela* leta 1893), prisiljen oditi v provinco in tam predavati pedagogiko. Vprašanja vzgoje si je prizadeval postaviti v sociološki kontekst, čeprav nekih empiričnih raziskav pri tem ni izvedel. Je pa pisal o vzgojnih idealih, ki so nujno družbenega značaja, in izvajal sklepe po logični poti.

Pri obravnavi socioloških tem je imel v Franciji konec 19. stoletja glavno besedo Gabriel Tarde. Kadar je bilo treba pojasnjevati dvig kriminalitete, so se v Franciji nanj obračali

vsi. Tarde jim je odgovarjal z zapletenimi psihološkimi razlagami. To pa je Durkheima vodilo v nasprotno smer, kar se kaže tudi v pričujoči knjigi: v sociologizem oziroma dojetje, da je družba tista, ki vlada posamezniku in njegovim dejanjem. Čeprav je Durkheim spreminjal mnenje o tem, kako se ta prevlada uresničuje, v njeno uresničevanje nikoli ni dvomil. Variiral pa je med družbeno delitvijo dela in kulturo kot družbenimi vzvodi za zagotavljanje premoči družbe nad »egoističnim« posameznikom.

Tako pristopa tudi k pojmu in pojavi morale: »Resnično moralni so zgolj kolektivni smotri. /.../ Kajti čeprav je družba nekaj drugega od posameznika, čeprav je nihče ne vsebuje v celoti, je vendarle v vsakem od nas njen odsev« (str. 74).

Kaj je pravzaprav morala (ali je pravilo, vrednota, vrsta vedenja in zlasti, kaj so moralne sankcije) – tega Durkheim v knjigi izrecno ne pove. Je morala povezana z navezanostjo posameznika na družbo? »Nad posameznimi družbami lebdi isti ideal, ki jim služi kot skupno središče moralne dejavnosti« (str. 71), kar je podobno temu, kar bo v *Osnovnih oblikah verskega življenja* (1912) Durkheim napisal za religijo. Morda se Durkheim najbolj približa opredelitvi moralnega pojava, ko piše o tem, kakšno je razmerje med prestopkom in kaznijo: »/.../ občutje, ki ga vzbudi postopek [prekršek] in katerega posledica je kazen, ki je učinek dejanja in duša kazni« (str. 151). Tukaj imamo opraviti s spiritualističnim dojetjem družbenega življenja.

V knjigi so izražena tudi Durkheimova negativna stališča. Tako trdi, da so dezintegrativne plati družbenega razvoja nekoliko širše od njegove teorije anomije, ki modernizacijo povezuje z njeno pojavitvijo. Tako pravi, da »alkoholizem razsaja zato, ker intenzivnejša kultura prebujajo potrebo po dražilih, in to človek zadovoljuje z alkoholom« (str. 76). To je primer tipičnega Durkheimovega razmišljanja, ki je oprto na določeno logiko. Z izrazom »razvitejša kultura« Durkheim verjetno meri na splošni družbeni razvoj (sicer tisto, kar se običajno imenuje kultura, imenuje »kolektivne predstave« oziroma »kolektivna zavest«). – Torej, ne samo modernizacija družbe v 18. in 19. stoletju, temveč celoten družbeni razvoj slabi stabilnost posameznika. Nikjer pa izrecno ne zapiše, da slabi tudi družbeno integracijo.

Podobno je njegovo razmišljanje o telesnemu kaznovanju. V primitivnih družbah naj ga ne bi bilo ali pa naj bi bilo redko. Šolska ustanova ga vpelje zaradi svoje organiziranosti, členjenosti in brezosebnosti. Sicer Durkheim dovoljuje telesno kaznovanje »le tako dolgo, dokler otrok ni drugega kot majhna žival« (str. 154). Na splošno velja, da do telesnega kaznovanja pride v okviru diferenciacije družbe, saj kompleksnost družbe lahko poraja tudi takšno družbeno odzivanje. Gre za drzne trditve, ki utegnejo biti logično smiselne, vendar ne vzdržijo izkustvenega preizkusa (morda to ni popolnoma netočno, kot je ugotovila Vera St. Erlich, ki je opravila tovrstna empirična

raziskovanja, 1964). Durkheimova sprtost s kasnejšimi empiričnimi dokazi velja zlasti za njegovo trditev iz doktorske disertacije, da je retributivno (strogo kaznovalno) pravo predhodilo restitutivnemu pravu (pogodbenemu, z odškodnino kot glavno vrsto kazni). Torej, pričujoča knjiga je zelo ilustrativna za Durkheimov način razmišljanja: označujejo ga drzne trditve, logično povezane in utemeljene ena z drugo. Ne vsebuje pa izkustvene utemeljitve.

Knjiga za slovenskega bralca sociologa, pedagoga in druge ni brez vrednosti. Žal so za slovenskega bralca v slovenščini nedosegljiva vsa Durkheimova temeljna dela, razen *Samo-mora*. Tudi občasne objave fragmentov ali člankov tega klasika ne morejo nadomestiti primanjkljaj prevodov njegovih glavnih del.

LITERATURA

Erlich, Vera St. (1964): *Porodica u transformacij: studija u tristotine jugoslovenskih sela*. Zagreb: Naprijed.

Matija JAN

Michel Foucault

Družbo je treba braniti: Predavanja na Collège de France (1975-1976)
Studia Humanitatis, Ljubljana 2015,
319 strani, 25.00 EUR
(ISBN 978-961-6798-58-7)

Vtis, ki ga bralec dobi ob branju klasičnega besedila *Družbo je treba braniti*, enem izmed sklopov predavanj, ki jih je Michel Foucault imel